

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۱/۰۴

پوهندوی آصف بهاند

ټول عمر له کتاب، مطالعي او فرهنگ سره د استاد حبیب الله رفیع ژوند او فرهنگي هڅو ته یو ځغلندنظر دویمه برخه

د استاد حبیب الله رفیع بیوگرافي:

ما د استاد حبیب الله رفیع بیوگرافي د لومړي ځل له پاره د بېنوا صاحب په اوسني لیکوال کې ولوستله. د هغې بیوگرافي یوه برخه داسې ده:

«بناغلی حبیب الله رفیع د خدای بخښلي مولانا نصرالله نقشبند زوی دی، او د ۱۳۶۴ هـ ق کال د کوچني اختر پر دویمه د وردگو په آبدړه نومي کلي کې زېږېدلی او په قام میرخیل وردگ دی. تحصیلات یې خصوصي او شعري قریحه یې له یولس کلنۍ څخه رابېداره شوي ده، د پښتو ژبې د آثارو د لوستلو ډېر شوقمن دی، او د همدې مینې له

د پاڼو شمیره: له 1 تر 6

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

کبله يې ټول وخت په پښتو لوستلو او ليکلو تېرېږي. د دارالتاليف او تاريخ ټولني په رياستونو کې يې مسلکي ماموريتونه کړي. د عرفان، پوهنې او اريانا مجلو او د تاريخ ټولني د نشراتو اهتمام يې کړی دی. دوه کاله په راديو افغانستان کې د کليوالي خپرونې د پښتو برخې مرتب او نطق و او هم يې د هېواد له مطبوعاتو او خپرونو سره قلمي همکارۍ کړې دي.

په پښتو او دري ليکنې کوي او له عربي څخه يې زيات شمېر مضمونونه او داستانونه په پښتو راړولي دي. د پښتو د شعر او ادب او پښتني فولکلور سره زياته علاقه لري او په دې لړ کې يې وخت پروخت مضمونونه او هم ځانگړي آثار ليکلي دي. اشعار يې اکثره اصلاحي، انتقادي او انتباهي دي...»

(بينوا عبدالرؤف، اوسني ليکوال، بشپړمتن، ترتيب او زياتونې: مطبع الله روهيال، ۱۳۸۸ ش - ۲۰۰۹ ع، ۴۹۳ - ۴۹۹ مخونه)

په ويکي پېډيا کې هم د رفيع صاحب مفصله بيوگرافي انلاين شوې ده چې د وروستۍ لاسوهنې نېټه يې د دوه زره شلم (۲۰۲۰ ام) کال د سپتمبر څوارلسمه (۱۴مه) ښودل شوې ده. په دې بيوگرافي کې د رفيع صاحب په باب د پاملرنې وړ معلومات ځاي پر ځای شوي دي چې لنډيز يې په [لاندې](#) ډول دی:

«حبيب الله رفيع (۱۳۲۴ ل. -) (په انگرېزي: Habibullah Rafi) د افغانستان يو نوموتی ليکوال، شاعر او اديب او تر څنګ يې په کابل پوهنتون کې د تاريخ او پښتو ادبياتو په پوهنځيو کې استاد دی. ښاغلی رفيع د نصرالله نقشبند زوی دی او اصلي ټاټوبی يې د وردگو ولايت دی.

استاد حبيب الله رفيع پر ۱۳۲۴ لمريز کال د وردگو ولايت د سيدآباد ولسوالۍ دورې آبدري په کلي کې د مولانا نصرالله نقشبندي کره زېږېدلی د. زده کړې يې په ديني مدرسو کې کړې. له شعر او ادب سره يې له ماشومتوب نه ډېره مينه درلوده.

هغه د افغانستان په ليکنې رسنيو او خپرونو کې يو گړندی ليکوال دی او هر ډول تاريخي، ژبنيز، گروهي او فلسفي ليکنې يې کړې دي. د هېواد د هرې ورځپاڼې او مجلې پاڼې چې واورې نو د ښاغلي حبيب الله رفيع ليکنې به د سرليک په توگه پکې وموندل شي. همدا رنگه که د راديو غور تاو کړی نو په يوه نه په يوه څپه کې به يې غږ اورېدونکي واورې. نوموړی په اوسني پير کې تر ډېره بريده په ورځنيو سياسي، ادبي او فرهنگي مسايلو خپلې څېړنيزې ويناوې وړاندې کوي او په تدريسي بحثونو کې په علمي کره کتنو رڼا اچوي. ښاغلی حبيب الله رفيع په افغانستان کې د اوسمهال د ادب د ډگر د نويو ځوانانو د روزنې په برخه کې ډير بوخت دی. دی له هغو ځوانانو سره، چې د رسنيو نړۍ ته نوي ورغلي، په ادبي سمونو کې ډېر زيار باسي او د هغوی په فرهنگي روزنه کې يې ونډه لرلې ده.

حبيب الله رفيع په خصوصي ديني مدرسو کې زده کړې کړې دي. سربېره پر دې د افغانستان له تعليمي مرکزونو يې د ليسانس او تر هغې لوړو علمي کورسونو څخه سندونه تر لاسه کړي دي. همدارنگه يې د هېواد له دننه او له بهرنيو افغاني ټولنو څخه ستاينيز بري ليکونه او ستاينليکونه تر لاسه کړي دي.

استاد له پېنځه کلنۍ څخه له خپلې اروښادې خور څخه د پښتو ژبې شعرونه او ادبي متنونه اورېدل او بيا به يې په خپله لوستل. په يوولس کلنۍ کې يې په خپله د پښتو شعرونو ليکل پيل کړل. پر ۱۳۴۰ ل کال د خپلې علاقې له امله د پوهنې وزارت د تاليف رياست د عرفان او پوهنې مجلې د مهتمم په توگه پر مسلکي دنده بوخت شو. پر ۱۳۴۳ ل کال د تاريخ ټولني غړی او د اريانا مجلې مهتمم شو.

پر ۱۳۴۸ ل کال د افغان ملت مجلې مسؤل مدير شو. تر يوې دورې سياسي بند وروسته بيرته د تاريخ ټولني غړی شو. پر ۱۳۵۱ لمريز کال د فولکلور او ادب رياست د فولکلور مجلې غړی. پر ۱۳۵۷ ل کال د پښتو څيړنو د نړيوال مرکز غړی وو. وروسته بيا د کمونيستي دولت په راتلو له کاره کوښه شو. پر ۱۳۵۸ ل کال د کب په مياشت کې د څرخي پله په زندان کې واچول شو. پر ۱۳۵۹ کال د افغانستان د علومو اکاډمۍ غړی شو. د همدې کال په مني کې د حج په سپڅلي سفر سعودي عربستان ته ولاړ. پر ۱۳۶۰ لمريز کال د زمري په مياشت کې د غرونو له لارې پېښور ته مهاجر شو. ... د امان کتاب خپرولو مؤسسه يې جوړه کړه، د پېښور له پښتو اکاډمۍ او ارياستډي سنټر سره همکار و.

پر ۱۳۶۴ لمريز کال په اسلام آباد کې د جهاد د ثقافتي شورا او افغان جهاد مجلې د ليکوالي پلي غړی وو. پر ۱۳۶۵ ل کال د څه وخت لپاره په مصر کې د قاهرې د پښتو څانگې وياند وو.

پر همدې کال په پېښور کې د جهادي څېړنو د مرکز او د (قلم) د ليکوالي ټولني غړی وو. پر ۱۳۶۸ کال په پېښور کې د افغان لنډمهال حکومت د تاريخ ټولني او د افغانستان مجلې د ليکوالي ډلې غړی شو. پر ۱۳۶۹ ل کال د افغانستان د کلتوري ټولني او سپېږې مجلې د ليکوالي ډلې غړی شو.

پر ۱۳۷۳ ل کال د افغانستان د مرستو مرکز غړی وو او ورسره يې د (تلوسي) مجله هم چلوله. پر ۱۳۷۸ ل کال کانادا ته ولاړ او پر ۱۳۷۹ ل کال بېرته پېښور ته راستون شو او په پېښور کې يې د افغانستان د کلتوري خدمتونو اداره جوړه کړه.

پر ۱۳۸۱ ل کال بېرته هېواد ته راستون شو او د اطلاعاتو او کلتور وزارت د فرهنگي شورا غړی شو. دا مهال نوموړی د (کلید) اونيزې سرپرست وټاکل شو. پر ۱۳۸۲ ل کال د افغانستان د علومو اکاډمۍ د دايرت المعارف د مرکز رييس وټاکل شو چې اوس هم پر همدې دنده بوخت دی.

استاد حبيب الله رفيع د ډېرو اثارو تر څنگ، د ۸۰۰ په شاوخوا کې مقالې ليکلي دي. هغه د سلو په شاوخوا کې په علمي، ملي او نړيوالو سيمينارونو کې برخه اخيستي ده؛ دغو سيمينارونو ته يې رسالې وړاندې کړې او دفاع يې ترې کړې ده.

ليکوال حبيب الله رفيع ته دوي ادبي جايزې، دوه د سرو زرو مډالونه او يو د لويې جرگې مډال هم ورکړل شوی دی... استاد رفيع د هېواد په بېلابېلو ادارو کې کار کړی دی چې د ځينو دندو نومونه يې دا دي:

پر ۱۳۴۰ کال د پوهني وزارت د تاليف او ترجمې په رياست کې د «عرفان» او «پوهنه» مجلو مهمم. پر ۱۳۴۲ کال د تاريخ ټولني غړی، د «آريانا» مجلې او د کتابونو مهمم. پر ۱۳۴۸ کال د «د افغان ملت» جريدې مدير. پر ۱۳۵۱ کال د فولکلور او ادب د ټولني غړی او د «فولکلور» مجلې مدير. پر ۱۳۵۲ کال د پښتو ټولني غړی. پر ۱۳۵۷ کال د پښتو ټولني غړی. پر ۱۳۵۷ کال د پښتو څېړنو د نړيوال مرکز غړی. پر ۱۳۵۸ کال د افغانستان د علومو اکاډمۍ غړی...»

استاد رفيع د خپل فرهنگي ژوند په اوږدو کې گڼ آثار ليکلي دي چې ځيني منابع يې شمېر يوسلودومځلوپښت (۱۴۲) بڼي. د دې خبرې يادول هم اړين دي چې د استاد رفيع گڼ شمېر آثار تر اوسه چاپ شوي نه دي چې شمېر يې ماته معلوم نه دی، خو د ده ډېر فعال فرهنگي ژوند ته په کتو سره سړی اټکل کولای شي چې د ناچاپو اثارو شمېر به يې هم ډېر وي، هيله ده چې رسمي او غير رسمي مؤسسې به يې چاپ ته ځانگړې پاملرنه وکړي.

د چاپ شويو اثارو شمېر يې انسايکلوپيډيا څلور اويا (۷۴) بڼي. د استاد رفيع د اثارو کوم ليست چې په انسايکلوپيډيا کې خپور شوی دی، دا لست پخوا هم په ميډيا کې خپور شوی و او زه په دې نه پوهېرم چې دا لست چا ترتيب کړی دی او آیا د استاد رفيع له پاره د تاييد وړ دی که نه؟

د استاد رفيع د اثارو ياد لست په دې ډول دی:

- ۱- سکروتي (شعري مجموعه) د ۱۳۴۵ کال چاپ.
- ۲- بريښ (شعري مجموعه) د ۱۳۴۶ کال چاپ، افغان ملت،
- ۳- د خلکو سندري، د ۱۳۴۹ کال چاپ، تاريخ او ادب ټولنه،
- ۴- د هوتکو نارې، د ۱۳۴۹ کال چاپ، پښتون کتابفروشي،
- ۵- د پښتو پخوانی تذکرې، د ۱۳۵۰ کال چاپ، تاريخ او ادب ټولنه،
- ۶- د تاريخ ټولني کتابونه، د ۱۳۵۱ کال چاپ، تاريخ او ادب ټولنه،
- ۷- د جمهوريت ورمي، د ۱۳۵۲ کال چاپ، پښتو ټولنه،
- ۸- پښتو پانگه لومړی ټوک د ۱۳۵۳ کال چاپ، پښتو ټولنه،
- ۹- ادبي سنوري لومړی ټوک د ۱۳۵۳ کال چاپ، پښتو ټولنه،
- ۱۰- تېر يادونه (شعري مجموعه) د ۱۳۵۴ کال چاپ، تاريخ ټولنه،

د پاڼو شمېره: له 3 تر 6

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دلېکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليولو مخکې په څير و لولئ

- ۱۱- د روبان ياد (شعري مجموعه) د ۱۳۵۵ کال چاپ ، تاريخ ټولنه،
- ۱۲- خواجه عبدالله انصاري او د ده مناجاتونه، ۱۳۵۵، د پښتو د انکشاف رياست،
- ۱۳- پښتو پانگه (دوهم ټوک) د ۱۳۵۶ کال چاپ، پښتو ټولنه،
- ۱۴- پښتو خپرونې، ۱۳۵۶ کال، د پښتو د انکشاف رياست،
- ۱۵- پښتو کتابتون، ۱۳۵۶ کال، د بيهقي کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۱۶- د پښتونخوا د شعر هاروبهار (ژباړه او ترتيب) ۱۳۵۶، ننگرهار مجله،
- ۱۷- معرفه الافغانی (سريزه او ترتيب) ۱۳۵۶، پښتو ټولنه،
- ۱۸- د رحمان بابا دېوان (سريزه) ۱۳۵۶، پښتو ټولنه،
- ۱۹- په افغانستان کې د ژورناليزم تاريخچه ۱۳۵۶، د تاريخ او ادب ټولنه،
- ۲۰- د سره غره گلونه، ۱۳۵۷، د امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۲۱- ناسيوناليزم او ملي مسايل ۱۳۵۸، افغان ملت گوند، پېښور،
- ۲۲- خوب ، ۱۳۵۸، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۲۳- ادبي ستوري (دوهم ټوک) ۱۳۵۹، د اطلاعاتو او کلتور وزارت،
- ۲۴- ژبپالنه، ۱۳۶۰، پښتو ټولنه، کابل،
- ۲۵- زرينی خانگي، ۱۳۶۰، پښتو ټولنه،
- ۲۶- زنجيری، ۱۳۶۱، پښتو ټولنه، ۱۳۶۵، پښتو اکيډمی پېښور،
- ۲۷- په افغانستان کې د سيدجمال الدين افغان خدمتونه، سنټرل ايشيا، پېښور پوهنتون، ۱۳۶۲ کال،
- ۲۸- د استاد ياد، ۱۳۶۴، سنټرل ايشيا، پېښور پوهنتون،
- ۲۹- اورونه او وپرونه، ۱۳۶۳، امان کتاب، پېښور،
- ۳۰- د شمال له خوا شمال دی، ۱۳۶۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۳۱- زندان، ۱۳۶۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۳۲- د وینو بهير، ۱۳۶۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۳۳- انجام، ۱۳۶۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۳۴- تصوير، ۱۳۶۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۳۵- ورك زوی څنگه پيدا شو (سريزه او ترتيب) ۱۳۶۴، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۳۶- شاه شجاع او ببرک د تاريخ په تله کې، ۱۳۶۵، پېښور، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۳۷- د روسي بنکيلاک رنگونه او نيرنگونه، ۱۳۶۵ پېښور، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۳۸- د استقلال څلورمه جبهه (سريزه او ترتيب) ۱۳۶۵، پېښور، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۳۹- وحشيانه تېری او شرميدلي ماته، ۱۳۶۵، پېښور، امان کتاب خپرولو مؤسسه،

د پاڼو شميره: له 4 تر 6

- ۴۰- د محمدي صاحبزاده ديوان ته ځغلند نظر، ۱۳۶۵، پېښور، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۴۱- فالنامه (د خوشال خان خټک) سرريزه او ترتيب، ۱۳۶۵، پېښور پښتو اکيډمي،
- ۴۲- روښاني ليکنې، ۱۳۶۷، د ارزاني خویشکي ادبي ټولنه، پېښور،
- ۴۳- رلی او گولی، ۱۳۶۸، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۴۴- افغانستان او دروسي دوستی داستان، ۱۳۶۸، د افغانستان د آزادو ليکوالو ټولنه،
- ۴۵- آواره شيدا، ۱۳۶۸، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۴۶- ملي زاويه، ۱۳۷۶، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۴۷- ولونه - ولونه، ۱۳۷۶، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۴۸- د ستوريو کرونده، ۱۳۷۶، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۴۹- محمود نامه (سرريزه او سمون) ۱۳۷۷، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۵۱- مهاجرت نامه (سرريزه او سمون) ۱۳۷۷، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۵۲- د بتانو هنگامه، ۱۳۷۹، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۵۳- وصيت نامه (سرريزه او سمون) ۱۳۸۰، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۵۴- د تمدن سوغات، ۱۳۷۸، د اريك کتابتون،
- ۵۵- ارمغان تمدن، ۱۳۷۸، د اريك کتابتون،
- ۵۶- افغانستان لنډکی تاريخ، ۱۳۷۸، د اريك کتابتون،
- ۵۷- تاريخ فشرده افغانستان، ۱۳۷۸، د اريك کتابتون،
- ۵۸- ليکونه او سرليکونه، ۱۳۷۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه، سویدن کمیته،
- ۵۹- نامه ها سرنامه ها، ۱۳۷۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه، سویدن کمیته،
- ۶۰- مشال، ۱۳۷۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه، سویدن کمیته،
- ۶۱- مشعل، ۱۳۷۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه، سویدن کمیته،
- ۶۲- تمه، ۱۳۷۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه، سویدن کمیته،
- ۶۴- وونه وونه، ۱۳۷۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه، سویدن کمیته،
- ۶۵- هره نیشه د زهرو لیشه، ۱۳۷۳، آو، آر، آی،
- ۶۶- نښانې او ترانې، ۱۳۷۳، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۶۷- کتابونه دريابونه، (لومړی ټوک) ۱۳۷۷، د ساپي د پښتو څېړنو مرکز،
- ۶۸- کتابونه دريابونه (دوهم ټوک) ۱۳۷۸، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۶۹- وصيتنامه د خوشال بابا، (سرريزه او ترتيب) ۱۳۷۹، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۷۰- نښنامه، د خوشال بابا، (سرريزه او ترتيب) ۱۳۷۹، امان کتاب خپرولو مؤسسه،

- ۷۱- خټکنامه، د خوشال بابا، (سريزه او ترتيب) ۱۳۷۹، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۷۲- هندوکوه نامه، د خوشال بابا، (سريزه او ترتيب) ۱۳۷۹، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۷۳- اخلاقنامه، د خوشال بابا، (سريزه او ترتيب) ۱۳۷۹، امان کتاب خپرولو مؤسسه،
- ۷۴- پښتني ودونه، د افغانستان د مرستو مرکز، ۱۳۸۱، کابل.

نور بيا

د ليکوال نورې ليکنې په لاندې لينک کې لوستلای شئ:

<http://afghan-german.com/tahLiLha/EditAutor.aspx?95>

د پاڼو شميره: له 6 تر 6

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په ځير و لولئ